

УДК 368.2

*В. Г. Бабенко-Левада,
к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя
А. В. Удовіченко,
магістр, Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя*

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ СТАХУВАННЯ АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

*V. G. Babenko-Levada
Ph.D. in Economics, Associate Professor of Finance, Banking and Insurance Department,
Zaporizhzhya National Technical University, Zaporizhzhya
A. V. Udovichenko
Master's degree, Zaporizhzhya National Technical University, Zaporizhzhya*

PROBLEMS AND WAYS OF DEVELOPMENT OF MOTOR VEHICLES INSURANCE IN UKRAINE

У статті досліджено сучасний стан ринку автострахування в Україні, встановлено актуальність та необхідність розвитку страхування авто в Україні, відображена структура страхового ринку. Оскільки, Україна сьогодні посідає одне із передових місць у світі за станом небезпеки на автошляхах було досліджено кількість аварій, визначено цільову мету автострахування. Окреслено основні недоліки функціонування страховиків у сучасних умовах та визначено результати їх взаємовідносин зі страхувальниками. Проаналізовано фактори впливу на розвиток автострахування, такі як, негативний вплив зменшення попиту страхувальників на даний вид послуг, зниження рівня платоспроможності, уповільнення термінів здійснення страхових виплат та недосконалості врегулювання відносин страховиків і страхувальників. Досліджено динаміку зміни кількості страхових компаній в Україні за період функціонування страхових компаній.

На основі аналізу функціонування ринку автострахування обґрунтовано необхідність розвитку сегментів економіки, взаємозв'язок страхування та соціальної стабільності населення України, усунення проблеми щодо забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю, життю та майну при дорожньо-транспортній пригоді. Окреслено шляхи удосконалення сучасної системи автострахування та зроблено висновки про дійсний розвиток страхування в Україні, надано рекомендації щодо подальшої активізації ринку автотранспортного страхування з врахуванням негативного впливу зменшення попиту страхувальників на даний вид послуг, зниження рівня платоспроможності, уповільнення термінів здійснення страхових виплат та недосконалості врегулювання відносин страховиків і страхувальників.

The article investigates the current state of the auto insurance market in Ukraine, identifies the urgency and necessity of the development of auto insurance in Ukraine, reflects the structure of the insurance market. As Ukraine today occupies one of the best places in the world in a state of

danger on the highways, the number of accidents was investigated, the target purpose of auto insurance was determined. The main shortcomings of the insurers' functioning in the present conditions are outlined and the results of their relationship with the policyholders are determined. The factors influencing the development of motor insurance are analyzed, such as the negative impact of reducing the demand of insurers on this type of service, reducing the level of solvency, slowing down the timing of insurance payments and imperfect regulation of relations between insurers and policyholders. The dynamics of changes in the number of insurance companies in Ukraine during the period of insurance companies' functioning was investigated.

Based on the analysis of the functioning of the auto insurance market, the necessity of the development of segments of the economy, the interrelationship of insurance and social stability of the population of Ukraine, elimination of the problem of providing compensation for damage to health, life and property in the road transport adventure has been substantiated. The ways of improving the modern system of motor insurance are outlined and conclusions about the actual development of insurance in Ukraine are made, recommendations for further activation of the motor transport insurance market are given taking into account the negative impact of reducing the demand of insurers for this type of services, reducing the level of solvency, slowing down the timing of insurance payments and imperfect regulation of the insurers' and insured persons.

Ключові слова: *автостраховання; обов'язкове страхування; страхування наземного транспорту; страхові виплати; страхові внески.*

Keywords: *auto insurance; compulsory insurance; land transport insurance; insurance payments; insurance fees.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сьогоднішній день кожен транспортний засіб повинен мати страховий поліс відповідно до закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів». Швидке зростання кількості автомобілів зумовлює збільшення числа дорожньо-транспортних пригод. За даними Патрульної поліції за період з 01.01.2018 по 31.07.2018 рр. в Україні офіційно зареєстровано 81006 дорожньо-транспортні пригоди [3].

Опираючись на це, метою автостраховання є спрощення для українців процедури отримання відшкодування заподіяної шкоди майну та здоров'ю внаслідок дорожньо-транспортної пригоди. Зважаючи на кількість аварійності об'єктивним є удосконалення надійного страхового захисту автотранспортних засобів, а головне-життя і здоров'я людей, тому особливої актуальності набуває дослідження основних напрямків розвитку страхування автотранспорту в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Сучасний стан і перспективи розвитку страхування автотранспортних засобів в Україні висвітлені у наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених І.Т. Волкова, Т.А. Тазміної, В.М. Ручкіної, О.В. Мухіна, А.С. Міллермана, Р.Т. Юлдашева, В.Б. Темелля. Зокрема, питанням впливу фінансово-економічної кризи на ринок страхових послуг та шляхи подолання наслідків кризи присвячена наукова праця Л.О. Позднякової, дослідженням транспортного ринку і розробкою методів економічного регулювання автотранспортного страхування в Україні займався Н.В. Онищенко.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є вивчення сутності та економічної необхідності страхування автотранспортних засобів, його значення на вітчизняному страховому ринку, окреслення основних проблем, шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Динамічний розвиток вітчизняної економіки, що наступив після тривалої кризи, зумовив поживлення виробничої й комерційної діяльності підприємств, нарощування експортно-імпорتنних вантажопотоків, збільшення добробуту й мобільності людей, що призвело до помітного зростання потреби в транспортних засобах. Уже зараз автомобільний парк України налічує понад 9 млн одиниць транспортних засобів різних марок і призначення. У міру зростання платоспроможності громадян, розвитку кредитування і страхування попит на автомобілі та інші транспортні засоби безперечно збільшуватиметься [4, с. 108].

Автомобільний транспорт є найбільш поширеним видом транспорту і це зумовлює безліч аварій з нанесенням шкоди життю, здоров'ю та майну громадян. Наявність значної чисельності ризиків, пов'язаних з використанням автотранспорту обумовлює популярність даного виду страхування серед населення і

підприємницького сектора. Значною мірою у розвитку страхування автотранспортних засобів зацікавлене і держава, так як захист від ризиків у цьому секторі має велике соціальне значення (особливо це стосується страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів). Страхування автотранспортних засобів залежить від масових видів страхування з досить стандартизованими умовами. У розвинених країнах договору цього виду страхування часто складаються по телефону. Наявність значної за обсягом інформації про дорожньо-транспортних пригодах створює значну статистичну базу для розрахунку страхових тарифів. Сутність автотранспортного страхування полягає в захисті майнових інтересів юридичних і фізичних осіб, які зазнали збитків, які стали наслідком використання автомобілів.

Автомобільний транспорт – доступний, зручний та досі найбільш небезпечний вид транспорту: заданими ВООЗ у світі кожного року в аваріях за участі автотранспорту гине близько 1,3 мільйони чоловік – стало число з 2007 року. Кількість страхових компаній (СК) станом на 30.06.2018 становила 291, з яких 31 СК зі страхування життя (СК "Life") та 260 СК, що здійснювали види страхування, інші, ніж страхування життя (СК "non-Life") [2].

Динаміку зміни кількості страхових компаній за 2016-2017 роки можемо дослідити в таблиці 1.

Таблиця 1.
Динаміка кількості страхових компаній 2016-2017рр.

Кількість страхових компаній	Станом на 31.12.2016	Станом на 31.12.2017	На кінець кварталу	
			Станом на 30.06.2017	Станом на 30.06.2018
Загальна кількість	310	294	300	291
в т.ч. СК "non-Life"	271	261	264	260
в т.ч. СК "Life"	39	33	36	31

Джерело: складено на основі даних [3]

В Україні страховий бізнес має значний потенціал розвитку. Реалізувати цей потенціал дуже непросто, але можливо. Як показують останні експертні оцінки, частка страхування у ВВП країни зменшується протягом останніх трьох років, і в 2017 році склала близько 1,5%. Це свідчить про недостатньо високий рівень проникнення страхування в Україні. Відповідно, можливість його використання в якості механізму фінансування ризиків та інструменту страхового захисту є незначною.

Важливим фактором є залежність страхового ринку України від економічної ситуації в країні. Це і відсутність очікуваних стратегічних змін вітчизняного законодавства, низький рівень обсягу власного капіталу страховиків, високі інфляційні і девальваційні ризики, низька купівельна спроможність потенційних страхувальників і відсутня платоспроможного попиту на страхові послуги.

Для забезпечення стабільності, створення умов для сталого розвитку страхової індустрії та посилення системи захисту прав споживачів страхових послуг, необхідно застосовувати комплексний підхід. Зокрема, важливим аспектом цієї роботи є розгляд і прийняття Верховною Радою України проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державного регулювання ринків фінансових послуг». Документом пропонується унормувати принципи захисту прав споживачів фінансових послуг та посилити вимоги до реклами фінансових послуг. Також вводиться можливість ведення електронного документообігу між фінансовою установою та споживачем відповідно до чинного законодавства, нормуються процедури реорганізації і припинення роботи небанківських фінансових установ, вводиться можливість передачі портфеля договорів надання фінансових послуг, нормуються заходи державного нагляду (контролю) за діяльністю небанківських фінансових установ [1].

Знецінення національної валюти також істотно впливає на страховий ринок. Для зменшення негативного впливу зміни обмінного курсу гривні необхідно вдосконалити порядок використання іноземної валюти в страховій діяльності, в тому числі спростити перелік підтверджуючих документів і процедур узгодження купівлі іноземної валюти. Крім цього, важливо надати страховим компаніям можливість в межах, встановлених чинним законодавством, купувати іноземну валюту з метою покриття частини страхових резервів в іноземній валюті за договорами страхування, іншими, ніж страхування життя. Це буде сприяти і підвищенню платоспроможності страхових компаній, і підвищенню рівня захисту страхувальників.

Грошово-кредитна політика є невід'ємною частиною державної економічної політики і в рівній мірі відноситься і до сфери господарювання, і до державних фінансів, і до соціальної сфери. Тому, з огляду на сучасний стан і потреби розвитку економіки України, необхідно спрямовувати зусилля на ефективне використання внутрішніх інвестиційних ресурсів і зростання прямих іноземних інвестицій, стимулювати використання кредитних ресурсів на потреби функціонування і розвитку реального сектора економіки, створювати механізми забезпечення підтримки та розвитку інноваційної діяльності, стимулювати збільшення джерел і обсягів локальних (внутрішніх) довгострокових фінансових ресурсів.

Для страховиків залишається гострою проблема недостатності ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної інвестиційної політики. Тому розширення доступних інвестиційних

інструментів, що відповідають критеріям і вимогам до якості та диверсифікації активів, послужить забезпеченню фінансової стійкості і платоспроможності страхових організацій.

Не можна не враховувати і досягнення в сфері цифрових технологій. Вони виступають платформою ефективності та конкурентоспроможності всіх ринків, зумовлюють перехід до нових бізнес-моделей і стратегій, служать основою для створення нових продуктів (послуг), цінностей і каналів комунікацій.

Глобальними тенденціями в страховій індустрії в найближчі роки будуть використання онлайн ресурсів для вибору страхового продукту, придбання полісів страхування через інтернет, використання мобільних додатків страховиків і готовність ділитися інформацією про своє життя для отримання кращих пропозицій від страхових організацій. Очевидно, що ІТ-пріоритетами страховиків стануть розширення електронних каналів продажів, широка інтеграція інформаційних систем, застосування елементів інтернету речей і прискорення впровадження змін. Страхові організації будуть змушені фокусуватися на баскому коні й якісному врегулюванні збитків, аналізі потреб і поведінки клієнтів, розробці індивідуальних ціннісних пропозицій і додаткові послуги.

Потужна інфраструктура у вигляді високого проникнення мобільного зв'язку і смартфонів в поєднанні з добре освіченим і технологічно грамотним населенням сприятиме прискоренню розвитку фінансових технологій. При цьому, важливо участь держави в стимулюванні та забезпеченні фінансової доступності «цифрових» технологій для споживачів, а також ініціювання та впровадження національних проектів «цифровізації». У тому числі для забезпечення необхідного рівня загальної безпеки і комфорту проживання громадян, у сфері охорони здоров'я, в сфері електронної ідентифікації, для модернізації інфраструктури міст.

Підсумовуючи вищесказане можна виділити такі основні проблеми розвитку автострахування в Україні:

1. Невпевненість у якісному страховому продукті. Багато компаній намагаються вчинити певні дії з метою відмови у виплаті відшкодування або зменшення його розміру. До таких дій можна віднести: можливість пропорційного відшкодування в залежності від періоду дії полісу; вчинення грубих порушень правил дорожнього руху, тоді як у відповідних нормативних актах такий термін взагалі відсутній; проблеми з експертною оцінкою транспортного засобу.

2. Неплатоспроможність страховиків. Через військові дії на території країни страховики зазнають великих збитків, причина цього – в цих регіонах нові договори практично не укладаються. Також це відбувається через девальвацію гривні, що в свою чергу веде до зростання вартості ремонту автомобілю.

3. Зниження попиту на страхові послуги в умовах зниження реальних доходів населення, як наслідок відбувається демпінг конкурентів, зниження якості і вузьке різноманіття страхових послуг.

4. Нерозвиненість системи рейтингової оцінки страховиків, непрозорість ринку, відсутність дієвих механізмів захисту прав страхувальників.

5. Недосконалість законодавчого регулювання у сфері автострахування, невідповідність чинних нормативно-правових актів вимогам сьогодення та європейським стандартам;

6. Брак кваліфікованих фахівців страхової справи, а також ґрунтовних наукових досліджень і аналітичних матеріалів із страхової проблематики. Немає чіткого бачення стратегічного розвитку вітчизняного страхового ринку та його окремих складових [5, с. 108-109].

Покращення ситуації на ринку автострахування можливе за рахунок реалізації низки заходів, спрямованих на усунення існуючих проблем. Для розвитку ринку автотранспортного страхування через його розширення та підвищення якості страхової послуги і довіри страхувальників до цих послуг необхідне поступове впровадження низки заходів, що пов'язані з такими факторами:

- усунення наслідків світової фінансово-економічної кризи з метою недопущення зниження платоспроможності страховиків;

- перегляд тарифної політики страхових компаній, зокрема тих, що мають значну питому вагу автострахування в своїх портфелях;

- зростання ролі страхових брокерів;

- створення розвинутої та платоспроможної системи страхування цивільної відповідальності власників наземних транспортних засобів, здатної компенсувати збитки від непередбачених подій;

- запровадження програм інформування населення через засоби масової інформації про стан і перспективи страхового ринку;

- відновлення довіри українського народу до страховиків, що передбачає повернення вкладених коштів;

- підвищення потужності страхових компаній шляхом збільшення розмірів власного капіталу, покращання організації роботи та надання якісних страхових послуг;

- активізація ролі держави та її органів у зміцненні та розвитку автострахування;

- розширення міжнародного співробітництва у сфері обміну інформацією про діяльність страхових компаній, які надають послуги щодо даного виду.

Виконуючи запропоновані заходи для розвитку автострахування, у вітчизняну економіку вдасться залучити значні інвестиційні ресурси, зміцнити ефективність державного нагляду за страховою діяльністю, створити структурні ланки для розвитку медичного, пенсійного страхування та страхування тих, хто виїжджає за кордон, авто- та агострахування, а також інших видів. Одним із суттєвим внутрішніх чинників

активізації розвитку страхового ринку є саме створений ефективно діючий процес андеррайтингу окремої страхової компанії. Застосування такого підходу дозволить забезпечувати прибутковість та фінансову стійкість страхових компаній через докладний аналіз і відбір ризиків для прийняття їх на страхування [4, с. 112].

На сьогодні в Україні існують страхові компанії, що здобули добру стабільну репутацію у населення. До них належать: АХА Страхування, UNIQA (УНІКА), Українська страхова група, Арсенал Страхування. Тобто, існують і позитивні тенденції розвитку автострахування, відбувається укрупнення страхових компаній, поступове зростання обсягів отриманих страхових премій, зростання капіталізації страховиків, зниження рівня збитковості страхового ринку, пожевлення іноземних інвесторів.

Майбутній розвиток ринку страхування України залежить не тільки від якісного чи кількісного складу ринку, а й від подальшого удосконалення законодавчої бази, що регулює не тільки сферу страхування, а і загалом всі види діяльності, зокрема розвитку медичного страхування, недержавного пенсійного страхування, іпотечного кредитування, страхування життя, діяльності банків та їх впливу на страхування, а також від покращення страхової культури та підвищення довіри до страховиків.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Наразі ринок автотранспортного страхування в Україні представлено обов'язковим та добровільним страхуванням цивільної відповідальності власників транспортних засобів, КАСКО і Зелена картка. Проведене дослідження дає змогу зробити висновок, що на сьогоднішній день існують невирішені проблеми, що є негативними наслідками фінансово-економічної кризи в Україні. До позитивних тенденцій розвитку можна віднести збільшення концентрації ринку автострахування, що сприяє розвитку конкуренції серед страховиків, зросли страхові премії та страхові виплати. Тому майбутнє цього виду страхування безпосередньо пов'язане з впровадженням новітніх технологій для залучення нових клієнтів і утримування вже існуючих.

Список літератури.

1. «Про страхування» (зі змінами і доповненнями) Закон України N 5459-VI (5459-17) від 16.10.2012р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5459-17>
2. Ліга страхових організацій України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uainsur.com>.
3. Статистика страхового ринку в Україні / Сайт інформаційного агентства «Форіншурер». - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/stat>.
4. Сукач О. М. Страховий ринок України: сучасні реалії та перспективи / О. М. Сукач, Л. А. Сарана // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія: Економіка і менеджмент. - 2016. - № 1. - С. 106-113.
5. Бабенко-Левада В. Г. Пошук оптимальних умов трансформації страхового ринку в умовах фінансової нестабільності / В. Г. Бабенко-Левада // Ефективна економіка. -2015. -№ 3. – С. 107-111.

References.

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), "The Law of Ukraine On Insurance" (with amendments and supplements), available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5459-17>
2. League of insurance organizations of Ukraine, [Online], available at: <http://uainsur.com>.
3. The site of the information agency "Forinshurer", Insurance market statistics in Ukraine, [Online], available at: <https://forinsurer.com/stat>.
4. Sukach, O. M. and Sarana, L. A. (2016), "Insurance market of Ukraine: current realities and prospects", *Visnyk Skhidnoievropeiskoho universytetu ekonomiky i menezhmentu. Serii: Ekonomika i menezhment*, vol. 1, pp. 106-113.
5. Babenko-Levada, V. H. (2015), "The search process of the optimal conditions of insurance market transformation under financial instability", *Efektivna ekonomika*, vol. 3, pp. 107-111.

Стаття надійшла до редакції 16.10.2018 р.